

Zondag 5 juli 2020, Pauluskerk, 10.30 uur

lezing Oude Testament: Jesaja 42: 1 - 9

lezingen Nieuwe Testament:

- Galaten 6: 11 - 18
- Mattheus 10: 5 - 19

uitleg en verkondiging

Zusters en broeders, gemeente van onze Heer Jezus Christus,

"There is a crack in everything, that's how the light gets in". Daarover vanmorgen. "There is a crack in everything, that's how the light gets in". Leonard Cohen schreef het. Het is de tekst van het refrein van een van zijn bekendste liederen: Anthem. Een indrukwekkend lied, dat je raakt. Het gaat over de gebrokenheid van het bestaan, van ons leven, van jullie en mijn leven. Over de mislukkingen, de teleurstellingen in je bestaan, over de krachten van het kwaad, die aanhoudend de eigen belangen dienen en niet die van ons allemaal. En het gaat over de kracht, die wij mensen kunnen vinden vooral juist ook in de "kale" plekken van het leven, juist daar waar het niet wil, vast zit, niet te veranderen, hopeloos lijkt. Alsof de eeuwigheid voortdurend te kennen geeft, dat zij ongeduldig erop wacht om juist daaruit - uit die kale plekken van ons bestaan - naar buiten, tevoorschijn te worden geroepen.

Vanmorgen gaat het over een van de grote vragen van onze tijd. Volgens mij. Ik weet, dat de meeste mensen zullen zeggen: ach, dat hebben we toch allemaal wel gehad in deze tijd. Vanmorgen wil ik, samen met jullie, op zoek naar de waarde en de betekenis voor nu van "het" christendom, zeg ik nu maar even voor het gemak. Wat is daarin nu het onderscheidende ? Wat maakt daarin het verschil, tot op de dag van vandaag ? Ik weet, dat ik mijzelf daarmee tot pleitbezorger maak van een schijnbaar hopeloze zaak. In de ogen van velen. De "trackrecord" van het christendom is nou niet om over naar huis te schrijven. Kerk en christendom hebben zich in dienst laten stellen van zo'n beetje al het kwaad, dat denkbaar is en dat haaks stond en staat op de waarden waar het christendom juist voor zegt op te komen. Systemen van onderdrukking en geweld, wereldwijd en eeuwenlang, van het Romeinse Rijk via het koloniale systeem van de westerse landen van de laatste vier eeuwen tot en met de moderne, economische en sociale uitbuiting en roofoverval van nu. In naam van Christus en het christendom zijn eeuwenlang mensen onderdrukt en uitgebuit - soms met de beste bedoelingen -: zwarte mensen, inheemse

mensen waar dan ook, vrouwen wereldwijd en kinderen. De sociale, economische en geestelijke repressie van het christendom is enorm. Ik weet het, ik kom er niet mee in het reine. En toch. Kerk en christendom hebben mij de slechtste momenten van mijn leven gebracht. Maar ook de mooiste en de meest waardevolle. Dat is een spagaat. Dat weet ik. En ergens in mij is er iets dat zegt, dat ik niet uit die spagaat moet. En dat ik dat ook niet wil. Maar dat ik er juist in moet blijven staan. Hoe dan ook. Er is iets dat mij opvalt de laatste tijd. Ik kom steeds meer mensen tegen die op zoek zijn naar anders en nieuw. En in die zoektocht vragen zij ook naar de betekenis van het christendom. Waarom houd jij daar nou almaar aan vast ? Wat is het dan dat daarin zit, dat niet in iets anders zit, Dick ? Talloze mensen onder ons voelen steeds meer, dat de gebruikelijke antwoorden en mensbeelden van onze tijd niet helpen. Ons eigenlijk alleen maar verder van de wijs brengen. Zij zien hoe onze samenlevingen steeds meer verdeeld raken, hoe de verhoudingen almaar verharderen. Zij zien hoe de aarde opgebruikt en kapot gemaakt wordt ver over de grenzen van wat zij aan overvloed te bieden heeft heen. Zij zien hoe de politiek steeds meer deel wordt van dat roofofbouwstelsel en niet meer in staat is het binnen verantwoorde aardse grenzen te houden. En zij zoeken naar antwoorden, die verder en dieper reiken dan de antwoorden van vandaag. Die vooral pragmatisch en instrumenteel zijn. Want een visie hebben, dat mag je niet. Laat staan de wezensvragen stellen. Wat is eigenlijk de zin van mijn bestaan, als er al een zin is ? Ons allemaal wordt aangepreft, dat je het geluk vind in het maximaal vervullen van je begeerten en behoeften. Maar is dat wel zo ? Is je leven niet veel belangrijker dan eten en drinken ? Ons allemaal wordt aangepreft dat alles maakbaar is, ook geluk ? Maar is dat wel zo ? Is er niet zoiets als bloemen die gewoon groeien in het veld en die mooier zijn dan Salomo in al zijn pracht. Dat soort wezenlijke vragen stellen zij. Moe als zij zijn geworden van de antwoorden die geen antwoord zijn. Eigenlijk stellen veel mensen die aloude vraag, die centraal stond in het denken en doen van de oudheid, de Antieken en het christendom: wat is het goede leven en wat kan ik doen om daarvan te proeven ? De moderne tijd vindt die vraag compleet achterhaald. Zoek het geluk en je zult vinden. Veel mensen van vandaag zien dat dat totaal niet klopt. En zij zijn op zoek. Op zoek naar de vraag van de "crack" en "the light" dat daarin zichtbaar wordt. Ook bij het christendom en de christelijke traditie. Kunnen die dan misschien helpen ? En waarin is het christendom nou anders dan normaal ? Waar maakt dat het verschil ? Over die vragen vanmorgen en ik doe dat in vier blokjes.

Eén. "Hij schreeuwt niet, hij verheft zijn stem niet, hij roept niet luidkeels in het openbaar; het geknakte riet breekt hij niet af, de kwijnende vlam zal hij niet doven", hoorden we daarnet bij Jesaja. De hoofdstukken 40 tot en met 55 van Jesaja heten ook wel: het "Boek van de vertroosten". Misschien wel het mooiste deel van het hele boek. Na een periode van 70 jaar keren de gedeporteerden eindelijk terug uit de ballingschap in Babylon naar Jeruzalem. Het is het verhaal van nieuw en anders. Van vreugde en verwachting op nieuw en anders. Een nieuwe stad, nieuwe verhoudingen tussen mensen, mensen als nieuw. En ook een nieuw soort leiderschap. In de vorm van een koning als een "lijdende knecht". Een leiderschap, manieren van met elkaar omgaan, weg van wat normaal is. Een omkering juist van de normale orde en van de verhoudingen die daarin altijd heersen. Niet gebaseerd op geweld, niet op macht en kracht. Maar op iets zwaks. Op recht en gerechtigheid: "Ongebroken en vol vuur zal hij het recht op aarde vestigen". Dit, deze inzet van Godswege, is het eerste dat kenmerkend is voor jodendom en christendom. Heilig. Dat is het woord, dat Oude en Nieuwe Testament ervoor gebruiken. Er zijn in het leven dingen die heilig zijn. Die notie. Er zijn dingen, die je nooit op het spel zet. Die je nooit op het spel mag zetten. Dingen die niet te koop, niet verhandelbaar, niet onderhandelbaar, niet marchandeerbaar zijn voor wat dan ook. Dingen, waarvoor je, als het moet, ook jouw eigen leven op het spel zet. Als je dat niet doet, gaat alles schuiven wat werkelijk van waarde is. In de bijbel heeft dat "heilig" alles te maken met "God" en met datgene waar "God" voor staat, als Diegene of Datgene waaraan alle leven zijn bestaan ontleent. Wij hebben dat niet gemaakt. Het is ons gegeven, beschikbaar gesteld. En dus is het leven, àlle leven, dat kwetsbare leven, menselijk of niet, heilig. Dingen die heilig zijn, leven dat heilig is. Het is voor een samenleving als de onze, waarin zo ongeveer alles te koop is, zelfs hele landen, en zo ongeveer alles wordt uitgedrukt in geld, bijna niet meer voor te stellen, dat er zoiets zou bestaan. Sterker dat dat nou juist het begin en de basis is van alles wat van waarde is. En toch - en juist daarom ! - zetten jodendom en christendom in vanuit een fundament van leven als "heilig".

Twee. "Ik neem je in dienst voor mijn verbond met de mensen en ik maak je tot een licht voor alle volken, om blinden de ogen te openen, om gevangenen te bevrijden uit de kerker, wie in het duister zitten uit de gevangenis", hoorden we daarnet in Jesaja. De hele bijbel door, in Oude en in Nieuwe Testament, is dit het kardinale punt. Steeds weer stelt wat de bijbel "God" noemt de bestaande orde met zijn heersende indelingen in hoog - laag, in mensen die ertoe doen en mensen die er niet

toe doen, in betekenisvol en niet betekenisvol fundamenteel aan de kaak. Zo'n orde is geen orde, bijbels gesproken, maar wanorde. God staat daarbij onverkort aan de kant van de mensen, die er niet toe doen. Net zolang tot er ook voor hen sprake komt en is van leven, zoals dat is bedoeld voor alle mensen. En dus vol en van een ruime, goed geschudde en gedrukte, overlopende maat. Altijd is "God" partijganger van de kans-armen. Van de Exodus van het volk uit Egypte, van de terugkeer van de ballingen uit Babylon, van het stichten van nieuwe geloofs- en leefgemeenschappen door Jezus en Paulus waarin alles wat van waarde was werd gedeeld, tot en met nu. Dat is het tweede verschil. De "God" van de bijbel als de grote bom onder de bestaande politieke en maatschappelijke orde. Ik weet hoe vaak in de geschiedenis het christendom heeft gestaan juist aan de kant van die bestaande orde. En toch, dwars door alles heen, is dit de grote oproep, menselijk, maatschappelijk, politiek: "Zie, Ik maak alle dingen nieuw". Realiseer je, dat wij, zoals wij hier zitten, deel uitmaken van een al tweeduizend jaar oude beweging, die leeft vanuit een grote bom onder de bestaande orde, vanuit dit grote visioen: "Zie, ik maak alle dingen nieuw".

Drie. Daarvoor gaan we naar Paulus. "Maar ik - ik wil mij op niets anders laten voorstaan dan het kruis van Jezus Christus, Onze Heer, waardoor de wereld voor mij gekruisigd is en ik voor de wereld". Ook deze woorden zijn een bom onder de bestaande orde. Namelijk die van het wereldrijk van Rome. Met aan het hoofd een keizer-god. De icoon van die bestaande orde: succes, macht, rijkdom, lichamelijke schoonheid, en dat alles gebaseerd op geweld en uitbuiting van talloze mensen. Wij kunnen ons bijna niet meer voorstellen wat Paulus daar eigenlijk zegt. Dat God, de Heer, zichtbaar wordt, te vinden is, voor ons bereikbaar wordt in het uitgemergelde lichaam van een man, die is veroordeeld tot de gruwelijkste marteling, die de bestaande orde van Rome kende. Paulus noemt dat niet voor niets de dwaasheid van het kruis. Krankzinnig om zoiets te zien als God. Maar in die dwaasheid ziet hij, Paulus, tekenen van leven, dwars door alles heen. "De crack in everything, where the light gets in". Voor Paulus is "God" onlosmakelijk verbonden met ons "gewone" menselijke bestaan, juist in alle hopeloosheid en uitzichtloosheid. En hoeveel daarvan is er niet op aarde ! In dat vervloekte kruis en in alle hopeloosheid en uitzichtloosheid waar dat voor staat ziet Paulus, dat je de bestaande orde en het geweld dat die orde draagt, niet overwint door meer van hetzelfde te doen. Maar juist andersom, vanuit anders en nieuw. Door te luisteren naar en te spreken vanuit de wonden van de mensen die van die orde het slachtoffer zijn. En door die orde niet te bestrijden met

geweld en macht, maar in het openbaar zichtbaar te maken wat die orde zo graag onzichtbaar wil houden. Alle slachtoffers, alle onterecht veroordeelden, alle mensen die die orde mogelijk maken, maar er niet in mogen delen. Ook nu. Niks anders. De mensen die arm zijn en schulden hebben, de mensen die ongedocumenteerd zijn, de vluchtelingen die kloppen aan de poorten van Europa, de arbeidsmigranten, die wel het werk doen, maar o zo zwak staan op de arbeidsmarkt. Dat is de derde en voor mijn gevoel onverwoestbare en onvoorstelbare actuele en levensreddende inzet van het christendom. Daar maakt het het verschil. Als het goed is.

Vier en tot slot. "Neem in je beurs geen gouden, zilveren of koperen munten mee, schaf je voor onderweg geen reistas aan, geen extra kleren, geen sandalen en geen stok, want een arbeider is het waard, dat er in zijn onderhoud wordt voorzien", hoorden we daarnet Jezus zeggen in Mattheus. Het is voor onze moderne oren bijna niet meer te begrijpen wat Jezus daar zegt, denk ik. Als wij op reis gaan, bereiden we ons juist tot in de puntjes voor. Met reisverzekering en annuleringsverzekering en ziekteverzekering en al. En toch zit hier het vierde verschil, dat het christendom maakt. Een soort van rust, van vertrouwen in de dingen, die er zijn. Juist de dingen, die wij niet hebben gemaakt, maar die naar ons toekomen, die ons worden gegeven. Een soort van rust, van geloof in "kome wat komt" als de basishouding in je leven. Het vertrouwen dat er in al die "cracks" van ons leven iets te vinden is van "light", dat juist daar naar binnen komt. In een van de alleroudste liederen van de kerk gaat het over Jezus als de zon, die opgaat. Het is het beeld van de mogelijkheid van anders en nieuw, van de voortgaande overwinning op alles wat kwaad is en kwaad doet. Toch, ondanks alles. Ergens, in en onder alles, in en onder onze hele werkelijkheid, zit iets van betrouwbaarheid, van het goede dat overwint. De zon gaat op, elke dag. De aarde geeft ons vaste grond onder onze voeten, elke dag. En een overvloed aan voedsel en leven, elke dag. Mensen zijn aardig en bekommerd om elkaar, elke dag. Mensen zijn vrolijk en hebben het goed met elkaar, elke dag. Bouw je leven, bouw elkaars leven, vanuit dat vertrouwen, vanuit die "joy" van het bestaan. Vanuit het licht dat schijnt door de cracks van je bestaan. Vanuit dat licht wordt alles nieuw en anders. Amen.

D.J. Couvée, Pauluskerk, Rotterdam, 5 juni 2020